

OPINIE SEPARATĂ,
expusă în temeiul articolului 27 alin. (5) din Legea cu privire la Curtea
Constituțională nr. 317 din 13 decembrie 1994 și al articolului 67 din Codul
jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iunie 1995

1. Prin Decizia nr. 19 din 21 martie 2024 a fost declarată inadmisibilă sesizarea nr. 17a/2024 privind controlul de constituționalitate al textului „decât dacă se desfășoară în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale” din articolul 184 alin. (2) din Codul electoral, depusă de domnii Vladimir Voronin și Vlad Batrîncea și de dna Diana Caraman, deputați în Parlamentul Republicii Moldova.

2. Autorii sesizării au afirmat incidența articolului 140 (*hotărârile Curții Constituționale*) din Constituție, având în vedere Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2014, în special considerentele de la §§ 102-104, care interzic organizarea concomitentă a referendumului și a alegerilor (a se vedea DCC nr. 19 din 21 martie 2024, §§ 8, 10, 21).

3. În raport cu aceste critici de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a menționat că nu pot fi reținute criticile raportate la articolul 140 din Constituție (a se vedea DCC nr. 19 din 21 martie 2024, § 27).

4. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că, **în orice situație, respectarea efectului general obligatoriu al hotărârilor Curții Constituționale nu înseamnă doar a da eficiență dispozitivului acestora, ci și, în egală măsură, considerentelor, or, hotărârea este un întreg, o unitate a considerentelor și dispozitivului** (a se vedea HCC nr. 33 din 10 octombrie 2013, § 41; HCC nr. 26 din 11 noiembrie 2014, § 71; HCC nr. 8 din 11 martie 2024, § 25).

5. Mai mult, **textul „hotărârile Curții Constituționale” din articolul 140 alin. (2) din Constituție nu distinge nici în funcție de tipurile actelor pe care Curtea le pronunță (hotărâre, decizie, aviz), nici în funcție de conținutul acestora, ceea ce conduce la concluzia că toate actele Curții pronunțate în exercitarea competențelor sale constituționale sunt definitive**. Noțiunea de „hotărâre” este una generală și cuprinde toate tipurile de acte ale Curții: hotărâre, decizie, aviz. Indiferent de denumirea lor, actele respective sunt definitive și nu pot fi atacate. Astfel, **textul „hotărârile Curții Constituționale” din articolul 140 alin. (2) din Constituție în accepțiunea de acte adoptate de Curte are în vedere hotărârile, deciziile și avizele pronunțate de Curte în exercitarea competențelor sale constituționale** (HCC nr. 20 din 9 iulie 2020, § 34; HCC nr. 8 din 11 martie 2024, § 25).

6. În acest context, examinând o sesizare în vederea avizării inițiativei de revizuire a unor articole din Constituție prin **referendum republican constituțional**, Curtea Constituțională a adoptat Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2014. Reieșind din faptul că data propusă pentru desfășurarea referendumului coincidea cu cea a alegerilor parlamentare, Curtea a examinat posibilitatea comasării referendumului republican constituțional cu alegerile parlamentare (§§ 97-107 din Aviz).

7. Curtea a notat că, potrivit prevederilor articolului 145 alin. (2) din Codul electoral (în vigoare la data pronunțării avizului), referendumul republican nu poate avea loc cu 60 de zile înainte și cu 60 de zile după ziua desfășurării alegerilor parlamentare și locale generale, precum și în ziua altui referendum republican (ACC

nr. 1 din 22 septembrie 2014, § 98). Rețin faptul că articolul 184 alin. (2) din Codul electoral, în redactarea Legii nr. 1 din 18 ianuarie 2024, care este obiectul sesizării, de asemenea interzice desfășurarea unui referendum republican cu 60 de zile înainte și cu 60 de zile după ziua desfășurării alegerilor parlamentare, prezidențiale și locale generale, precum și în aceeași zi cu un alt referendum republican sau în aceeași zi cu alegerile locale generale. Prin urmare, deosebirea este că norma contestată permite desfășurarea referendumului republican în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale.

8. Pronunțându-se asupra posibilității comasării referendumului republican constituțional cu alegerile parlamentare, în Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2014 Curtea a reținut că diverse reguli de stabilire a intervalelor servesc unor rațiuni de **asigurare a formării opiniei libere și a evitării confuziei în mintea electoratului**. Având în vedere excluderea prin prevederile Codului electoral a desfășurării concomitente a două referendumuri republicane, Curtea a considerat că **această interdicție a fost dictată de necesitatea evitării confuziei în cazul derulării a două exerciții democratice de natură diferită**. Curtea a constatat, totodată, că **această comasare este de natură să determine dificultăți în exercitarea dreptului de vot, dificultăți care pot avea ca efect, în cele din urmă, restrângerea exercițiului acestui drept**. Astfel, dacă desfășurarea unui referendum este interzisă cu 60 de zile înainte și 60 de zile după desfășurarea alegerilor, pentru a evita confuzia, **a fortiori referendumul nu poate avea loc în ziua respectivă** (a se vedea ACC nr. 1 din 22 septembrie 2014, §§ 102, 104, 107). Prin urmare, prin Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2014, Curtea Constituțională a constatat **imposibilitatea comasării referendumului republican constituțional cu alegerile parlamentare** pentru a evita confuzii în cazul derulării a două exerciții democratice de natură diferită (a se vedea în acest sens și alineatul 5 din Adresa emisă în contextul adoptării Avizului).

9. În același timp, în urma examinării unei sesizări referitoare la confirmarea rezultatelor **referendumului republican consultativ**, Curtea Constituțională a adoptat Hotărârea nr. 5 din 14 martie 2019. Curtea a menționat că **produc efecte juridice obligatorii doar referendumurile constituționale și cele legislative, nu și cele care au un caracter consultativ**. Ca urmare a organizării referendumului consultativ, autoritățile pot lua cunoștință de opinia poporului cu privire la o problemă de interes național în care a fost consultat, **fără a avea însă vreo obligație juridică**. Curtea a constatat că prevederile articolului 156 alin. (2) din Codul electoral (în vigoare la data adoptării Hotărârii) permit desfășurarea referendumului republican în aceeași zi cu alegerile parlamentare. Drept urmare, Curtea Constituțională a confirmat rezultatele **referendumului republican consultativ**, admitând **posibilitatea desfășurării acestuia într-o zi cu alegerile parlamentare** (a se vedea HCC nr. 5 din 14 martie 2019, §§ 29, 30, 38). Rețin faptul că în această hotărâre Curtea **nu a făcut referire la constatările din Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2014** citate mai sus. Cu atât mai mult, **nu a revizuit acest aviz și nu a reconsiderat raționamentele de la paragrafele 102, 104 și 107 din Aviz**.

10. Prin urmare, suntem în prezența unui aviz al Curții Constituționale prin care s-a constatat imposibilitatea comasării referendumului republican constituțional cu alegerile parlamentare și a unei hotărâri a Curții prin care a fost admisă posibilitatea desfășurării referendumului republican consultativ într-o zi cu alegerile

parlamentare.

11. În prezenta cauză, observ faptul că norma contestată permite în mod absolut desfășurarea referendumului republican în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale, **fără a face vreo diferență în funcție de natura juridică a problemelor supuse referendumului** (referendum republican constituțional, legislativ sau consultativ) și **în funcție de conținutul concret al subiectelor supuse referendumului** (existența sau lipsa unei legături între tipul alegerilor și subiectul supus referendumului).

12. În acest context, Comisia de la Veneția a reținut că **ar trebui evitată confuzia între problemele aflate în joc în cadrul unor alegeri și al unui referendum**. În unele cazuri, diferențele dintre dreptul de vot în alegeri și referendum pot crea confuzie. Spre exemplu, **Comisia recomandă să nu se organizeze alegeri și referendumuri în aceeași zi, dacă referendumul vizează instituția care urmează a fi aleasă** (a se vedea Codul bunelor practici în materie de referendum, revizuit la 17-18 iunie 2022, CDL-AD(2022)015, § 71)

13. Prin urmare, **constat incidența articolului 140 din Constituție** în prezenta cauză.

14. Așadar, în opinia mea, Curtea Constituțională trebuia **să declare sesizarea admisibilă**, pentru a o **examina în fond și pentru a verifica dacă** la adoptarea textului „decât dacă se desfășoară în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale” din articolul 184 alin. (2) din Codul electoral **Parlamentul a respectat prevederile articolului 140 din Constituție**.

Judecător al Curții Constituționale

Serghei ȚURCAN

21 martie 2024